Nieuwsbrief

Landschapsbeheer Oss | September 2026 | Jaargang 28 | Nummer 107
Redactie | Tolstraat 3, 5342 NH Oss | redactie@landschapsbeheer-oss.nl





Contact

Landschapsbeheer Oss
Tolstraat 3
5342 NH Oss
I www.landschapsbeheer-oss.nl
E info@landschapsbeheer-oss.nl

Voorzitter
Harry Peters
T 06-53130585
E voorzitter@landschapsbeheer-oss.nl

Secretaris
Leo de Hoogt
T 06-52607320
E secretariaat@landschapsbeheer-oss.nl

Penningmeester
Jan Ploegmakers
T 0412-641500
E penningmeester@landschapsbeheer-oss.nl

P&R
Vacant

Redactie & Website
Richard Ceelen
T 06-54218521
E redactie@landschapsbeheer-oss.nl

Juridisch Adviseur
Maarten Furnée
T 0412-454204
E juridischadviseur@landschapsbeheer-oss.nl

Werkplaats Natuur, Landschap & Cultuurhistorie
Henk Smouter (Projectcoördinator)
T 06-54288252
E hs@werkplaatsnlc.nl

Coördinator Beheer
Tonnie van Hooff (Projectcoördinator)
T 06-37456820
E tvh@werkplaatsnlc.nl

Landerij VanTosse
E secretariaat@landschapsbeheer-oss.nl

Administratie
Henk van den Oever
T 0412-633443/06-22331836
E administratie@landschapsbeheer-oss.nl

De Stichting Landschapsbeheer Oss is gevestigd te Oss en ingeschreven bij KvK Oost-Brabant onder nummer 17105068 Rabobank Oss, NL94 RABO 0170 4198 94

Inhoudsopgave

Landerij VanTosse: meerwaarde in Oss-Zuid 2
Alsemambrosia 3
Heggenplan Hoessenbos en Kootwijk 4
We gingen weer Effe noar Geffe 8
Verrassende vondst 9
Geffense Arboretum groeit vrolijk door 10
Infopanelen voor bijenlint Lithoijen in aanleg 11
Groep Kessel 12
Henk de Wit 80 13
Voortgang project meanderende Maas 13
Landschapselementen brengen leven in buitengebied 14
Stop niet met cultuurhistorisch hakhoutbeheer 14
Plan Boom, bijscholing en ontmoeting 15
Natuur en biodiversiteit versterken 15
Jakobskruiskruid bloeit en dat is top 16
Wandel- en fietstochten met IVN-natuurgids 17
Dick Roza 93 jaar! 17
Communicatie van Mail naar Whatsapp 18
Global Goals: een betere wereld begint bij Oss zelf 18
wartaal 2026Werkgroep Landschapsbeheer 23

Colofon

Nieuwsbrief Landschapsbeheer Oss
September 2026, jaargang 28, nummer 107, oplage 600.

Redactie
Richard Ceelen, Jan Oomen, René van Dorst, Henk Buijks
Email: redactie@landschapsbeheer-oss.nl
Redactieadres: Tolstraat, 5342 NH Oss
Druk: Kluytmans Drukwinkel bv Oss

Kopij
De sluitingstermijn voor kopij voor de volgende nieuwsbrief is 1 december 2026.

Foto's voorpagina
Boven: Bergse Hoeve Oss (foto: Anne-Marie Bollen)
Linksonder: Macharense eendenkooi (foto: Anne-Marie Bollen)

Jubileumeditie Effe noar Geffe

Het weekend van 5 en 6 september vierde Geffen het 50 jaar jubileum "Effe noar Geffe".
Langs de A59 tussen Nuland en Geffen werd dan ook alles uit de kast gehaald om dit evenement te promoten, waar ook Landschapsbeheer Oss weer van de partij was.
Lees verder in deze nieuwsbrief op pagina 8 het verslag van Tonnie van Hooff.



Landerij VanTosse: 25 jaar natuurherstel en maatschappelijke meerwaarde in Oss-Zuid

Als je als organisatie al zo'n 28 jaar bezig bent met activiteiten in het Osse landschap realiseer je je wellicht te weinig dat veel vrijwilligers van het eerste uur niet meer onder ons zijn. En dat veel van de huidige vrijwilligers niet op de hoogte zijn hoe wij, met een in het begin bescheiden groep, hebben bijgedragen aan het Osse landschap dat we nu kennen.
Als voorbeeld heb ik in onderstaand stuk de ontwikkelingen in Oss-Zuid beschreven. Om niet in een te groot en onoverzichtelijk verhaal te verzanden zijn belangrijke ontwikkelingen puntsgewijs benoemd, zonder in te gaan op de uitvoeringsdetails, die vrijwel allemaal een traject hebben gekend van vooroverleg, planvorming, zoeken naar financiële middelen en uitvoering.

Van monocultuur naar veelzijdig landschap

Rond het jaar 2000 begon Landschapsbeheer Oss met activiteiten in de Zuidelijke Geledingszone. Het gebied zag er toen heel anders uit dan nu. Het bestond voornamelijk uit akkerland met maïsteelt, verspreide bosjes en een landschap waarin veel historische houtsingels waren verdwenen. Door intensief landbouwkundig gebruik en veel mestaanvoer was de biodiversiteit laag. Akkerkruiden zoals korenbloem en klaproos waren vrijwel verdwenen en het gebied maakte een rommelige en weinig gevarieerde indruk.

De eerste stappen naar herstel

In 2001 werden rondom de steltboerderij akkers omgevormd tot bloemrijk grasland. Dit gebeurde als natuurcompensatie voor de aanleg van industrieterrein Vorstengrafdonk.
Een volgende belangrijke stap volgde in 2003 met de start van ons graanakkerproject. Op drie hectare grond werden weer traditionele gewassen als spelt, gerst en rogge geteeld. Twee jaar later werd dit uitgebreid met zes hectare grond die van de gemeente werd gepacht.
In 2006 ontstond het merk VanTosse. Daarmee werd de verbinding gelegd tussen landschap, landbouw en streekproducten. Voorbeelden zijn speltbier, ontwikkeld samen met Brouwerij Oijen, en speltmeel dat werd gemalen in de molen van Ravenstein.

Herstel historische landschap

Tussen 2006 en 2010 werden op basis van kaarten uit 1890 opnieuw houtsingels aangelegd. Hierdoor keerde een belangrijk onderdeel van het oorspronkelijke kampenlandschap terug. Tegelijkertijd werd geëxperimenteerd met nieuwe teelten, waaronder een pilot met cranberry's op voormalige landbouwgrond. Dit was een van de eerste initiatieven op het Nederlandse vasteland en werd uitgevoerd samen met een marktpartij en Wageningen Universiteit.



Hopveld in Landerij VanTosse (foto: Anne-Marie Bollen)



Maaiwerk in het herinneringsbos (foto: Anne-Marie Bollen)



Groentewinkel in het Landerij VanTosse (foto: Anne-Marie Bollen)

De doorbraak: Landerij VanTosse

In 2012 werd subsidie aangevraagd voor het project Landerij VanTosse binnen het programma Landschappen van Allure van de provincie Noord-Brabant.
De doelen waren best wel ambitieus:

- herstel van het historische kampenlandschap;
- versterking van de ecologische verbinding tussen Herperduin en de Geffense Bosjes;
- aanleg van houtsingels en natuurakkers;
- ontwikkeling van streekproducten;
  herinrichting van de bestaande heemtuin Cumberland met een natuurtuin en educatieve groente- en fruittuin ;
- inzet van vrijwilligers voor beheer en onderhoud;
- inrichting en ontwikkeling van het bestaande Huis Cumberland als vrijwilligers- en educatiecentrum.

In 2013 werd Landerij VanTosse een zelfstandige stichting en geregistreerd als agrarische onderneming.

Resultaten in het landschap

Tussen 2014 en 2018 vond een sterke doorontwikkeling plaats:

- aanleg 17 hectare natuurakkers op pachtgrondvan de gemeente Oss;
- ongeveer 15 kilometer nieuwe houtsingels en hagen;
- aanleg van poelen;
- vlinder- en bijenweides;
- een hopveld;
- diverse ontsnipperingsmaatregelen langs de N329, Hescheweg en Cereslaan.
- Een herinneringsbos op voormalige stortplaats Suggelaarsestraat/Koningsweg

Hierdoor ontstond niet alleen meer biodiversiteit, maar ook een belangrijke migratiezone voor dieren tussen het bosgebied Herperduin en de Geffense Bosjes.

Maatschappelijke meerwaarde

Vanaf 2016 kreeg ook de sociale functie steeds meer betekenis. Landerij VanTosse biedt werkervaringsplekken aan statushouders, mensen die terugkeren na ziekte en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Daarnaast wordt samengewerkt met scholen zoals Yuverta en andere mbo-opleidingen. Leerlingen komen voor stages en praktijkdagen.
Ook bedrijven, serviceclubs, inwoners en gemeentelijke organisaties maken nu gebruik van de locatie voor workshops, excursies en vrijwilligersdagen.
De groentetuin vervult bovendien een lokale functie als pluktuin. Overschotten worden geleverd aan de voedselbank.

Waar staan we nu?

Landerij VanTosse is uitgegroeid tot een maatschappelijke onderneming met:

- circa 45 vrijwilligers;
- 8 werkervaringsplekken;
- een belangrijke natuurfunctie;
- educatie en recreatie;
- lokale voedselproductie;
- versterking van biodiversiteit en landschap.

We hebben hiermee laten zien dat investeringen in groen niet alleen natuur opleveren, maar ook sociale, educatieve en maatschappelijke winst.
Het verhaal van Landerij VanTosse laat zien hoe een relatief soortenarm landbouwgebied in 25 jaar tijd kan veranderen in een aantrekkelijk landschap met ruimte voor natuur, recreatie, educatie en maatschappelijke participatie. Het is een voorbeeld van hoe groenbeleid en gebiedsontwikkeling elkaar kunnen versterken en hoe langdurige samenwerking tussen gemeente, vrijwilligers en maatschappelijke organisaties tot blijvende resultaten leidt.
Belangrijk is om te realiseren dat lange adem loont: de resultaten die nu zichtbaar zijn, zijn niet in enkele jaren ontstaan. Herstel van landschap en biodiversiteit vraagt bovenal continuïteit in beleid, beheer en samenwerking.

Henk Smouter

Alsemambrosia



Hierbij een waargebeurd en, naar mijn mening, interessant verhaal:
De bel gaat, er staat een man aan de deur. Hij geeft aan dat hij van de gemeente is en dat hij een melding heeft gekregen dat ik een vervelende plant in mijn tuin heb. De alsemambrosia. Een invasieve exoot die zich snel kan verspreiden en dan erg veel last kan bezorgen aan mensen met hooikoorts. Of hij die mag komen bestrijden. Wat in dit geval inhoudt: uit de grond trekken. Ik denk na: hoe kan hij dit weten? Natuurlijk! Mijn ObsIdentify app! Daarin maak ik regelmatig melding van planten en dieren die ik nog niet ken. Ik leer zo de namen en eigenschappen. En met het uploaden van mijn foto, voorzien van locatie, doe ik ook nog iets voor de natuur. En dat blijkt! De data worden dus goed bestudeerd en er wordt actie ondernomen als dat noodzakelijk is! Ik nodig hem in onze tuin uit. Als hij me een meegebrachte foto laat zien met plaatjes van de plant en ik de waarneming in de app opzoek, herinner ik het me weer. Het was een plant die ik niet eerder in mijn tuin had gezien en hij groeide op de plaats waar ik eerder een vogelhuisje met vogelzaad had hangen. De app vermeldde dat hij kan zijn voortgekomen uit vogelzaad. Ik heb hem en enkele andere exemplaren toen verwijderd. De man en ik zoeken samen naar achtergebleven exemplaren. En jawel hoor, daar staat er nog één. De man geeft aan dat ik nu eigenlijk handschoenen aan en een mondkapje op moet doen. En ik moet de plant in de grijze kliko gooien. Opgeruimd staat netjes!
Ik ben blij dat de gemeente actie onderneemt en dat ik nu weet dat dit een akelige plant is. Goed als meer mensen dit weten!

Femke Cuijpers

Landschapsbeheer Oss

ORBIS

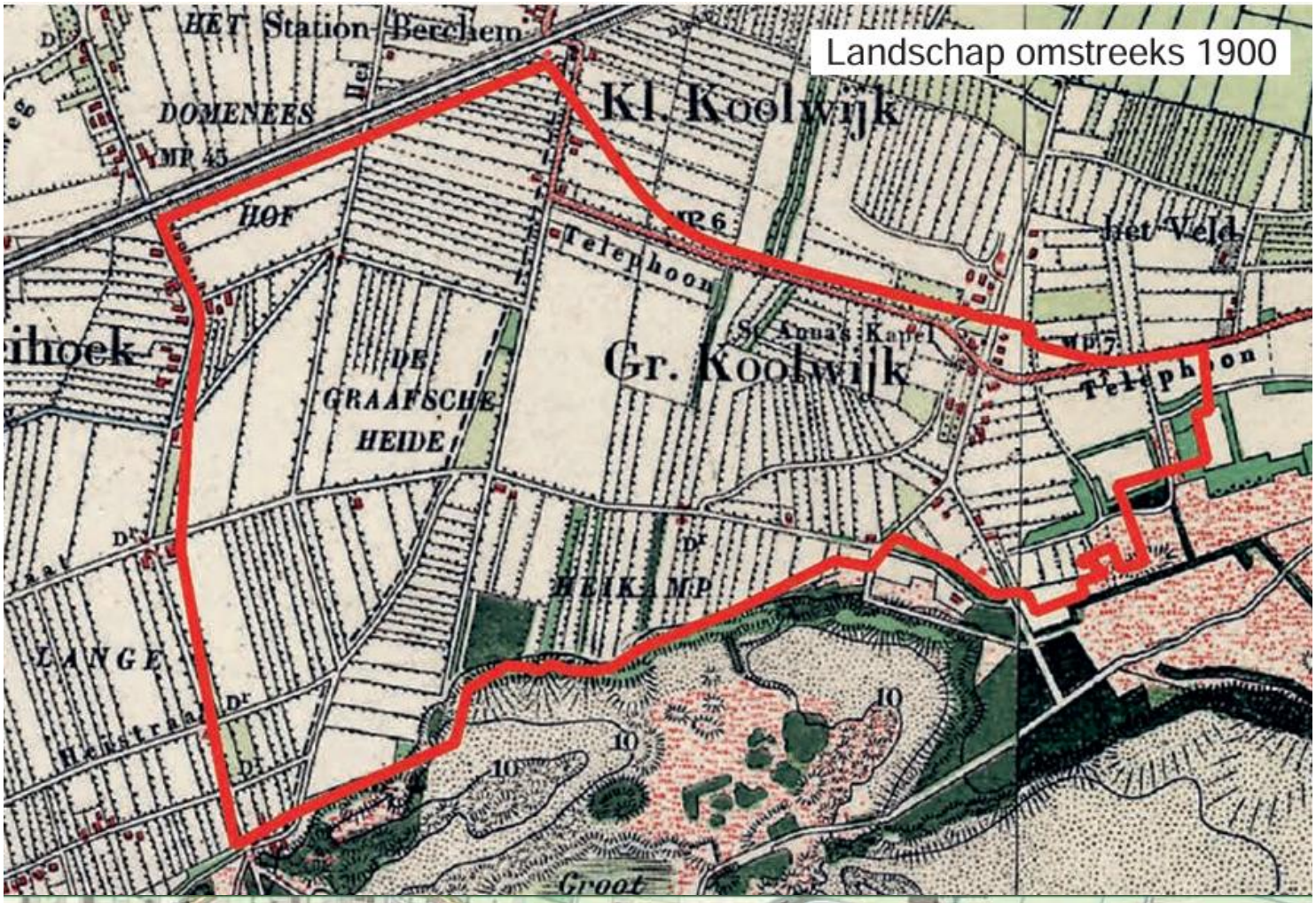
Heggenplan Hoessenbos en Koolwijk

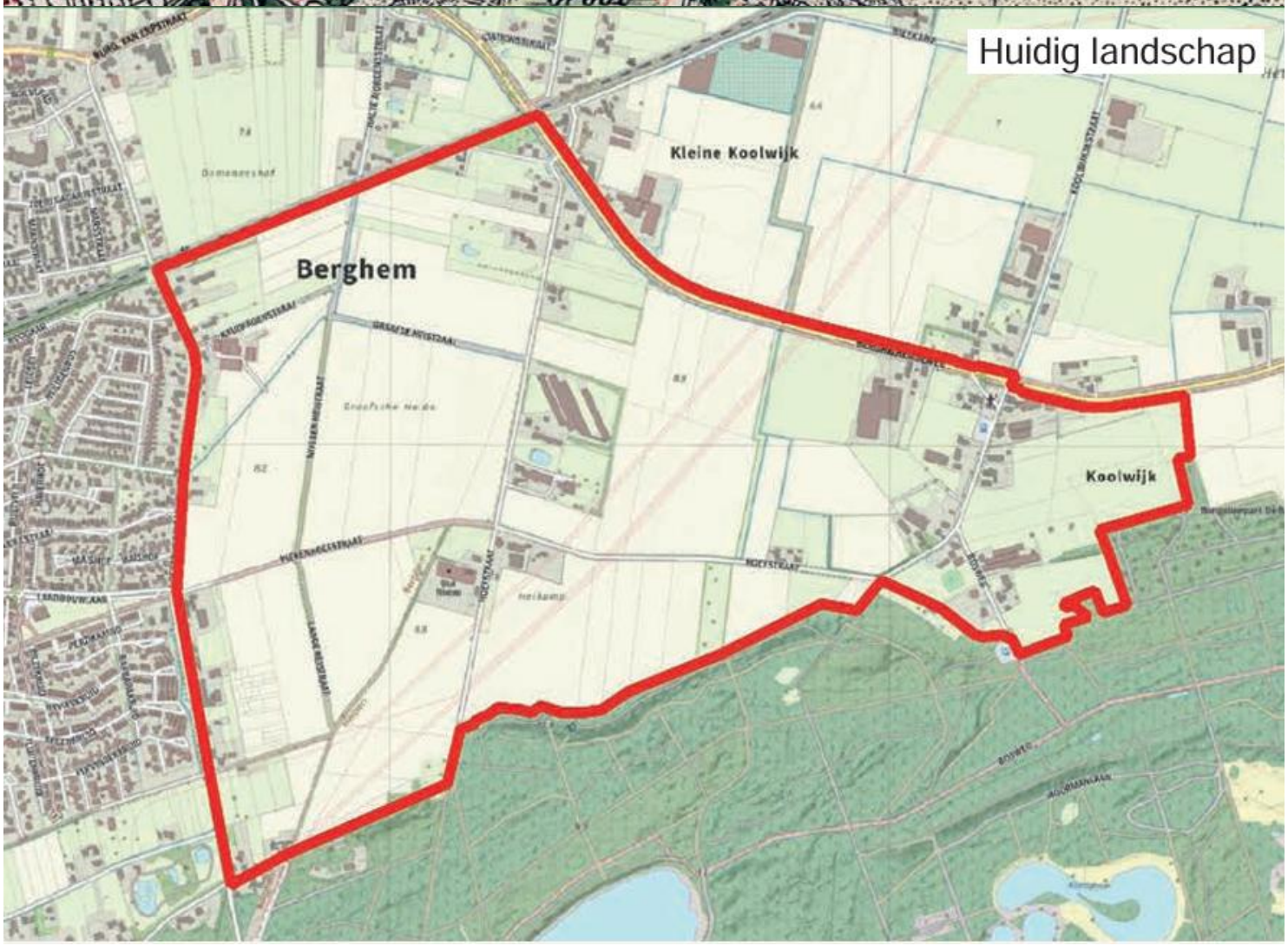









Landschap omstreeks 1900
HET Station Berchem
DOMENEES
MP 45
Kl. Koolwijk
HOF
Telephoon
het Veld
St Anna's Kapel
Gr. Koolwijk
DE GRAAFSCHE HEIDE
HEIKAMP
LANGE
Groot


Huidig landschap
Kleine Koolwijk
Berghem
Koolwijk

1. Heggenplan Hoessenbos en Koolwijk

Het gebied rond Berghem, Hoessenbos, Koolwijk en Herperduin had van oudsher een kleinschalig landschap met heggen, houtwallen en bomenrijen. Het ligt op de overgang van de hoger gelegen zandgronden van de Maashorst en Herperduin naar de rivierklei van de Maas. Die overgang bepaalde hoe het landschap werd ontgonnen en ingericht. Vroeger omzoomden dichtbegroeide heggen en houtwallen veel percelen. Ze dienden als perceelafscheiding, veekering, houtbron en beschutting. In de twintigste eeuw verdwenen veel van deze landschapselementen door schaalvergroting in de landbouw, de komst van prikkeldraad, nieuwe infrastructuur, ruilverkaveling en veranderend grondgebruik. Daardoor werd het landschap steeds opener en verloor het gebied een deel van zijn kleinschalige karakter. Met het Heggenplan Hoessenbos en Koolwijk brengen we waar mogelijk hagen, bomen en houtwallen terug. Voorkeur gaat daarbij uit naar bermen van gemeentelijke wegen. Ook zijn er mogelijkheden voor particuliere grondeigenaren in dit gebied om op eigen terrein tussen percelen onderling of op de percelen zelf hagen en/of bomen te planten. Het project is er vooral op gericht om de openheid, welke in de loop der jaren in dit gebied is ontstaan, waar mogelijk en haalbaar in overleg met de eigenaren terug te brengen naar een kleinschalige inrichting. Zo herstellen we structuur, variatie en streekeigen karakter en maken we het gebied aantrekkelijker voor bewoners, bezoekers en dieren. De Dorpsraad Berghem en Stichting Landschapsbeheer Oss namen het initiatief voor dit plan. Dorpsraad Herpen en gemeente Oss ondersteunen het project. De financiering komt vanuit de provinciale subsidieregeling Biodiversiteit en Leefgebieden en uit een bijdrage van de gemeente Oss. Orbis werkt de plannen uit in overleg met bewoners en grondeigenaren. Stichting Landschapsbeheer Oss voert het plantwerk en onderhoud uit.



2. Ecologische waarde van heggen

Heggen zijn van grote waarde voor de natuur. Ze vormen groene linten die losse landschapselementen met elkaar verbinden. Zo zorgen ze voor een netwerk van voedsel, nestplekken en veilige routes.

- Vogels: Soorten als patrijs, geelgors, grasmus en heggenmus gebruiken heggen als broedplek en zangpost. Lijsters, merels en putters voeden zich met de bessen. Voor roofvogels, zoals de torenvalk en buizerd, biedt het heggenlandschap verschillende uitkijkposten.
- Kleine zoogdieren: Egels, dassen, hazen en marters vinden beschutting in heggen en verplaatsen zich veilig door het landschap. Voor vleermuizen vormen heggen herkenningslijnen in het donker.
- Insecten: Vlinders, bijen en zweefvliegen profiteren van de bloesem in het voorjaar. Kevers en andere bodeminsecten gebruiken de strooisellaag als leefgebied.
- Planten: Door de variatie in zon, schaduw en vochtigheid groeien in en rond heggen veel soorten kruiden, mossen en varens. De overgangszones tussen heg, akker of grasland bieden ruimte voor soorten die elders weinig kans krijgen.
- Paddenstoelen en schimmels: Heggen herbergen een opvallende variatie aan paddenstoelen en een rijk schimmelleven. Houtzwammen en strooiselbewoners zetten dood hout om in vruchtbare humus en mycorrhiza verbeteren de opname van water en voedingsstoffen door struiken en bomen.

Daarnaast zorgen heggen ook voor een fijnere leefomgeving door de ecosysteemdiensten die zij leveren:

- Ze houden water vast in de bodem en verminderen afspoeling naar sloten.
- De wortels verbeteren de bodemstructuur en voorkomen erosie.
- Heggen slaan CO2 op en dragen bij aan een beter lokaal klimaat door verkoeling en schaduw. • Ze filteren fijnstof en dragen zo bij aan schonere lucht.
- Bovendien dragen heggen bij aan het versterken van de weerbaarheid van het agrarische landschap. Ze vormen daarmee een duidelijke schakel met de landbouw:
- Windbescherming: Hierdoor waaien minder bodemdeeltjes weg en neemt verdamping af. Gewassen kunnen hierdoor in een stabiliere omgeving groeien.
- Minder hittestress bij vee: de heggen bieden schaduw en luwte. Dat is gunstig voor vee én voor de aanwezige oerrunderen.
- Bestuiving en natuurlijke plaagbestrijding: De bloesem van de heggen levert nectar en pollen en trekt bestuivers aan. Dit verbetert de bestuiving van aangrenzende teelten. Tegelijk bieden heggen schuil- en overwinteringsplekken voor natuurlijke vijanden van plagen. De afhankelijkheid van gewasbeschermingsmiddelen neemt daardoor af.



3. Landschapselementen

Door de aanleg van landschapselementen, versterken we het groene netwerk van Berghem. Het Heggenplan Hoessenbos en Koolwijk zet in op de volgende landschapselementen:

- Struweelhaag
- (Knot)bomen
- Knip- of scheerheg

Op de volgende pagina's leggen we precies uit wat deze elementen inhouden.

3.1 Struweelhaag

Een struweelhaag is een lijnvormig element in het landschap. Het bestaat uit begroeiing van inheemse, overwegend doornachtige struiken, die vrijuit mogen groeien. Het verschil met een knip- of scheerheg (zie paragraaf 3.3) is dat een struweelhaag minder frequent wordt gesnoeid. Daardoor ontstaat een weelderige haag. Struweelhagen vormen een schuilplaats voor vogels en zoogdieren, bieden voedsel, nestgelegenheid en een plek om te overwinteren. Ook dienen ze als migratieroute. De functie van struweelhagen was veelal veekering en/of eigendomsgrens.

Inrichting:

- De haag wordt aangeplant met autochtoon, inheems bosplantsoen.
- De soortenmix wordt afgestemd op de grondsoort. Pakketten bevatten onder andere soorten zoals meidoorn, sleedoorn, hondsroos en rode kornoelje.
- De eerste jaren zal er een afrastering om de heg heen worden geplaatst. Dit biedt de jonge aanplant bescherming tegen vraat van vee.
- Beheer en onderhoud Landschapsbeheer Oss zal de volgende werkzaamheden uitvoeren:
- Aanplant en verzorging: Bosplantsoen wordt aangeplant. Uitgevallen planten worden vervangen en bij droogte wordt water gegeven.
- Snoeien: Eenmaal per 5 tot 7 jaar wordt de struweelhaag aan drie zijden gesnoeid. Snoeien vindt alleen buiten het broedseizoen plaats.
- Afzetten: De struweelhaag wordt een keer in de 12 tot 15 jaar afgezet. Dit betekent dat de struiken 20 cm boven het maaiveld worden afgezaagd. De bomen en struiken groeien vervolgens zelf weer uit.



3.2 (Knot)bomen

Het historische heggenlandschap wordt gekenmerkt door solitaire bomen in de heggen. Veel bomen werden regelmatig geknot om hout te leveren, andere mochten doorgroeien tot hoge bomen: de zogenaamde overstaanders. Samen gaven de knotbomen en overstaanders het landschap structuur en herkenbaarheid en zorgden ze voor biodiversiteit. Door het planten van nieuwe (knot)bomen, krijgt Berghem weer het karakter van een historisch heggenlandschap.

Inrichting:

- Soorten: es, zomereik, wilg en Spaanse aak.
- Een deel van de bomen wordt beheerd als knotboom. Een ander deel van de bomen wordt beheerd als overstaanders: bomen die niet geknot worden en mogen uitgroeien tot hoge bomen.
- Beheer en ontwikkeling
- 0–2 jaar: aanplant en verzorging. Uitgevallen planten worden vervangen, er wordt water gegeven bij droogte en de bomen worden beschermd tegen vraat.
- 3–4 jaar: de bomen beginnen zich te vestigen. In deze periode vinden lichte begeleidingssnoei en vormsnoei plaats om een rechte stam en een gezonde kroonopbouw te stimuleren.
- 5–10 jaar: de bomen zijn stevig genoeg voor de eerste echte snoei of knotbeurt. Knotbomen krijgen hun eerste knot. Overstaanders worden alleen begeleid in hun groei.
- > 10 jaar: Knotbomen worden periodiek geknot (eens per 3 tot 5 jaar). Dit houdt ze vitaal. Overstaanders groeien uit tot markante bomen in het landschap.



3.3 Knip- of scheerheg

Een knip- of scheerheg is een lijnvormig element in het landschap. Het bestaat uit een enkele rij inheemse boomen/of struiksoorten en wordt periodiek geknipt of geschoren. Heggen zijn al eeuwen te vinden in het Nederlandse cultuurlandschap. Ze werden veelal gebruikt als eigendomsgrens en/of veekering.

Inrichting:

- De heg wordt aangeplant met autochtoon, inheembosplantsoen.
- De soortenmix wordt afgestemd op de grondsoort. Pakketten bevatten onder andere soorten zoals meidoorn, hondsroos en rode kornoelje.
- De eerste jaren zal er een afrastering om de heg heen worden geplaatst. Dit biedt de jonge aanplant bescherming tegen vraat van vee.



3.4 Beheer en onderhoud

Landschapsbeheer Oss zal de volgende werkzaamheden uitvoeren:

- Aanplant en verzorging: Bosplantsoen wordt aangeplant. Uitgevallen planten worden vervangen en bij droogte wordt water gegeven.
- Snoeien: De heg wordt één keer per jaar geschoren of gesnoeid. Belangrijk is dat de onderkant van de heg iets breder uitgroeit dan de bovenkant. Zo krijgt het onderste gedeelte van de heg ook voldoende zonlicht. Zo blijft de heg onderin ook dicht. Snoeien vindt alleen buiten het broedseizoen plaats.

4. Een heg zonder zorgen: aanleg, kosten en onderhoud

Het heggenplan kan alleen slagen als grondeigenaren ruimte willen maken voor nieuwe hagen, bomen of bloemenranden. Uw deelname maakt dus echt verschil. Samen herstellen we het historische heggenlandschap en vergroten we de biodiversiteit in Berghem en omgeving.
Wat betekent dit voor u?
De aanleg van een heg vraagt normaal gesproken om een investering. In dit project nemen Orbis en Stichting Landschapsbeheer Oss de kosten voor de aanleg en het onderhoud de eerste 10 jaar uit handen. Voor u zijn er dan geen kosten en geen extra werk en vergroten we de biodiversiteit in Berghem en omgeving. Wat betekent dit voor u?

Hoe werkt het?

- We maken samen met u een plan. We bekijken waar een heg (en optioneel een bloemenrand) passend kan worden aangelegd en op welke manier deze wordt onderhouden in de toekomst.
- Vrijwilligers van Landschapsbe heer Oss verzorgen de aanleg en het onderhoud.

We gaan graag met u in gesprek Wilt u meer informatie ontvangen en/of ziet u mogelijkheden voor een heg op uw perceel? Dan komen we graag met u in gesprek. We beantwoorden uw vragen en bekijken samen waar een heg en/of boom het best kan worden aangelegd. Zo krijgt u een goed beeld van de mogelijkheden en de meerwaarde voor uw grond.

Samen maken we het verschil Door mee te doen helpt u het historische heggenlandschap herstellen, versterkt u de biodiversiteit en draagt u bij aan een aantrekkelijker en gezonder buitengebied.
Voor meer informatie of het maken van een afspraak kunt u contact opnemen met Tonnie van Hooff (Stichting Landschapsbeheer Oss) telefoon 06-37456820.

tvh@werkplaatsnlc.nl

A. van Leuken
06-54650884
LOON & GRONDVERZET LITHOIJEN

We gingen weer Effe noar Geffe

Zondag 6 september was het voor ons de 6e keer en voor de organisatie in Geffen de 50e keer dat de jaarmarkt Effe noar Geffe werd georganiseerd.

Organisatorisch hadden ze het wederom prima voor elkaar, heel prettig om mee samen te werken. Je kon over de koppen lopen (deed overigens niemand!), en als je ervan houdt was er heel veel vertier voor jong en oud. Fantastisch staaltje van vrijwilligerswerk leveren ze daar in Geffen en de lokale clubs varen er wel bij. Wel moet er steeds meer geld naar "de regeltjes", "da ging vruuger wel anders", was dan ook een welgemeende frustratie van de ouwe rotten binnen de organisatie. Maar wat doen die natuurorganisaties nou eigenlijk op een braderie als deze? Dat wij daar staan heeft alles te maken met de Maashorstfair zoals die jaren geleden in Uden in het kader van de Maashortsontwikkeling elk jaar werd georganiseerd. Op die Maashorstfair was een heel groot natuurplein ingericht waarop elke organisatie, welke iets had met de natuur, zich kon presenteren. Daar kwam echter in het begin van de coronaperiode de klad in en het evenement stopte. Juist op dat moment was de organisatie in Geffen bezig om hun evenement wat aan te passen/breder te maken dan de traditionele oude ambachtenmarkt die het voorheen was. Wij werden gebeld door de organisatie of het niet iets voor ons was om naar Geffen te komen. Met in gedachte het grote natuurplein van de Maashorst hebben we daar ja op gezegd en zijn we begonnen om in Geffen een kopie te maken van Uden. Dat is slechts deels gelukt, hoewel we met ruim dertig kramen en veel losse attributen toch een flinke ruimte in beslag namen was het echte natuurgevoel tussen al het Geffens jaarmarktgeweld niet persé aanwezig. We hebben echter al die jaren zeker wel met heel veel plezier daar gestaan, opvallend was dan ook dat we dit jaar moeite hadden om onze kramen bezet te krijgen, en eerlijk gezegd snap ik dat wel, het was toch elk jaar weer een hele klus. En ja, je voelt hem al aankomen, of we volgend jaar wederom van de partij zullen zijn, wordt een belangrijk onderwerp van onze evaluatie. Een mooie open dag in de Stelt samen met Landerij van Tosse, Hof van Oss, Landschapsbeheer Oss, IVN Oss en op uitnodiging alle kleine natuurclubjes die nu ook in Geffen op onze locatie stonden is een serieuze optie.

Tonnie van Hooff



Veel belangstelling van de jeugd bij het maken van vogelhuisjes (foto: Tonnie van Hooff)

Verrassende vondst

Ergens half juni liep ik met een groepje vrijwilligers na de pauze door de tuin VanTosse in het mooie gedeelte met wilde planten, toen we plotseling op een verrassing stuitten. Tussen de vele roze steenanjers groeide een plukje witgekleurde steenanjers. Nooit eerder gezien.

Ik heb al eerder geschreven over de anjerfamilie in de Nieuwsbrief (nummer 96 dec. 2023). Hierbij heb ik deze soort ook beschreven met meerdere anjersoorten die er verschenen zijn. De roze steenanjer (Dianthus deltoides) is wel overheersend geworden, terwijl hij vroeger zeldzaam was en in de buurt van Zwolle voorkwam. Daarom heette hij toen nog Zwolse anjer. De plant is prachtig roze met een donkere ring lichte tot witte vlekjes. Soms is de bloemkleur overwegend wit en zijn de vlekjes rood. Maar dit had ik nog nooit eerder waargenomen.



Foto 1



Foto 2

Vraag was toen: Hoe ontstaat dit? Ik ken wel albinisme en leucisme bij mensen en dieren. Zoek het verschil maar eens op! Maar heet dit ook zo bij planten? Ik kwam er niet uit via internet. Toen bedacht ik: waarom niet navraag doen bij de echte kenners van planten: Floron. Die heb ik mijn probleem voorgelegd en ik kreeg het volgende antwoord.

Antwoord Ruud Beringen, medewerker Floron:
Witte bloemen bij planten die normaal paarse of blauwe bloemen hebben, komen geregeld voor. Vooral bij vingerhoedskruid komen witte bloemen relatief veel voor, terwijl de wilde vorm paarse bloemen heeft. Het wordt meestal geweten aan een mutatie, een genetisch verandering, waardoor bepaalde kleurstoffen zoals anthocyanen niet meer aangemaakt worden. Hommels schijnen een sterke voorkeur te hebben voor blauwe en gele bloemen boven witte. Witte bloemen worden dus minder bestoven en verdwijnen in de regel uit de populatie. Echter op donkere standplaatsen, zoals in bossen, schijnen hommels witte bloemen wel makkelijker te kunnen vinden dan donkerkleurige bloemen. Het verschil in voorkeur tussen paarse en witte bloemen is veel geringer, mogelijk is dat de reden dat witbloemige mutanten van vingerhoedskruid langer standhouden.

Witbloemige varianten heb ik zelf gezien o.a. bij klokjes (Campanula soorten), rode spoorbloem (Centranthus ruber), wilde marjolein (Origanum vulgare) en paarse dovenetel (Lamium purpureum). Zelfs witte zwartblauwe rapunzels komen af en toe voor, deze hebben spierwitte bloemen, i.t.t. de witte rapunzel, die roomwitte bloemen heeft. Ook witbloemige vormen van slangenkruid en kattendoorn schijnen wel voor te komen. Van de meestal geel bloeiende melige toorts komen ook witbloemige varianten voor.

Tot zover het antwoord van Ruud Beringen.

Voor degene die dit interessant vindt nog een artikel om te lezen. Het is wel wat wetenschappelijk.
In dit artikeltje staat iets over planten met bloemen die in twee kleurvarianten voorkomen en de gevolgen die dat heeft voor de aantrekkingskracht op de bestuivers:
natuurtijdschriften.nl/pub/1011774/EB2007067001002.pdf

Maria Michiels

rucreant
informatieblad voor de inwoners van WIJ(K) RUWAARD
Uitgave 10 Jaargang 58 juni 2026 wijkruwaard.nl



Landerij VanTosse

Werken, groeien en ontmoeten
Waar planten, bomen én mensen groeien

Wie bij Landerij VanTosse komt, merkt meteen dat het om meer gaat dan tuinieren. Natuurlijk groeien hier groenten, fruit, bloemen en bomen. Maar het zijn vooral de mensen die deze plek bijzonder maken.
Landerij VanTosse is een groene ontmoetingsplek waar iedereen welkom is. Vrijwilligers, deelnemers en bezoekers werken samen, leren van elkaar en hebben plezier. Met zo'n 45 vrijwilligers is het een plek waar ontmoeten, ontwikkelen en meedoen centraal staan.

Voor mensen die tijdelijk niet aan het werk zijn of extra ondersteuning nodig hebben, biedt Landerij VanTosse een veilige omgeving om weer actief te worden. Zonder druk, maar met aandacht en vertrouwen. Iedereen kan in zijn eigen tempo werken aan meer zelfvertrouwen, structuur en sociale contacten.
Sinds 2016 hebben tientallen deelnemers hier ervaring opgedaan en nieuwe stappen gezet. Sommigen vonden betaald werk. Anderen gingen verder als vrijwilliger. Ook voor nieuwkomers in Nederland bleek Landerij VanTosse een waardevolle plek om de taal te oefenen, mensen te ontmoeten en ervaring op te doen.
Samen met verschillende organisaties in de regio Oss zorgt Landerij VanTosse voor passende begeleiding en nieuwe kansen. De waarde van Landerij VanTosse zit niet alleen in wat er groeit in de tuin. Het zit vooral in wat er groeit bij mensen. Zij ontdekken hun talenten, ontmoeten anderen en zetten stappen vooruit. Landerij VanTosse is daarom veel meer dan een tuin. Het is een plek waar natuur en mensen samen groeien en waar iedereen de kans krijgt om mee te doen.

Meer informatie:
https://www.landerijvantosse.nl/

LANDERIJ VanTosse

Geffense Arboretum groeit vrolijk door



Het Geffense Arboretum en Landschapsbeheer Oss werken al een aantal jaren constructief samen. Het park bestaat inmiddels bijna 12 jaar en in die tijd zijn er zo'n 150 verschillende bomen geplant doordat mensen en organisaties een boom schenken aan het Arboretum. In het begin werd het onderhoud gedaan door vrijwilligers uit Geffen, maar toen het park groeide was dat niet meer haalbaar en werd Landschapsbeheer ingeschakeld. En zo werken twee vrijwilligersorganisaties mooi samen om van een stukje Geffens buitengebied een prachtige plek te maken.

Officiële status van Arboretum

Het Arboretum wil doorgroeien naar een 'echt' Arboretum en heeft dit jaar een paar mooie stappen gezet. Zaterdagmiddag 2 mei 2026 kwamen maar liefst 3 deskundigen van de Koninklijke Nederlandse Dendrologische Vereniging naar Geffen om ons de officiële status van Arboretum toe te kennen volgens de regels van het NDV. We ontvingen twee sterren (op een totaal van vijf). Het bijbehorende bordje werd door mevrouw Adrie Beijlevelt-Zaal en onze founder Jan Hein Stadhouders op het ingangsbord bevestigd. Een kroon op ons vele (vrijwilligers)werk. We vierden dit met koffie en een gebakje, na enkele toespraken gaf Jan Hein Stadhouders (op verzoek van veel vrijwilligers) een rondleiding over het Arboretum waarbij de vaak mooie en indrukwekkende verhalen achter de diverse bomen werden verteld. Na afloop sloten we af met een, welverdiend, hapje en een drankje speciaal voor ons vrijwilligers. Onze doelstelling is om binnen tien jaar door te groeien naar drie sterren; dat betekent het verdubbelen van het aantal (verschillende) bomen.

Het dierenpad is nu officieel geopend

Op dinsdag 19 mei 2026 werd het nieuwe Dierenpad officieel geopend door Lieke Schuurmans. Lieke is de grote ambassadeur van het Arboretum. Ze is er elke dag te vinden en vandaag opende ze het nieuwe Dierenpad, dat bestaat uit zo'n 20 houten beesten. In 2019 werd de voorganger het Huisje Boompje Beestje Pad geopend, maar na 7 jaar was hier veel van stuk gegaan of versleten en daarom hebben we nu de nieuwe variant het Dierenpad gemaakt. Een groot aantal houten dieren is toegevoegd en de nog goede oude beesten gerepareerd en verstevigd. Hiermee hopen we een jonge doelgroep te interesseren voor het Arboretum. Er waren een 40-tal kinderen en een 15-tal volwassenen aanwezig bij deze feestelijke opening.



Nieuwe mogelijkheden voor Landschapsbeheer Oss

Daarnaast zijn we in gesprek met de gemeente Oss om een uitbreiding te realiseren; de bestaande drie percelen zijn bijna vol. Dit komt ook omdat we de bomen de ruimte willen geven om tot volle wasdom te komen zonder dat er andere in de weg staan. De gemeente is positief en wil ook de omgeving van het Arboretum 'teruggeven aan de natuur'. Dat betekent nieuwe mogelijkheden voor Landschapsbeheer Oss. Want met de uitbreiding willen we ook graag verder met deze fijne organisatie. De vele vrijwilligers van Landschapsbeheer, die al een aantal keren actief geweest zijn, helpen ons geweldig in het onderhoud. En we zijn vooral blij dat dit ecologisch verantwoord gebeurt. Het versterken van de biodiversiteit is een belangrijke doelstelling van het Arboretum. Kortom we hopen dat we nog velen jaren prettig kunnen blijven samenwerken.



Onderhoud door Landschapsbeheer Oss

Jan van Vucht, voorzitter Stichting Arboretum en Natuurbeleving Geffen

Arboretum & natuurbeleving Geffen





Infopanelen voor bijenlint Lithoijen in aanleg

In Lithoijen zijn door Landschapsbeheer Oss de afgelopen jaren verschillende bijen-/insectenhotels geplaatst. Nu is er een wandelroute gemaakt langs deze bijen-/insectenhotels. Als startpunt voor deze wandelroute willen we graag een open informatiestand plaatsen waarin panelen hangen die iets vertellen over de bijen en insecten en informatie geven over de natuur. Het is de bedoeling dat deze informatiestand in een groen landschap midden in Lithoijen wordt aangebracht. Verder willen we voor de kinderen, die deze wandelroute gaan volgen, een quiz uitzetten door bij elk bijen-/insectenhotel vragen te stellen over bijen, vogels en vleermuizen. In de informatiestand komt ook een speciaal paneel voor kinderen te staan. Dit paneel vertelt iets over de natuur zodat zij zich ook gaan interesseren in wat er in de natuur leeft. Daarnaast wordt er bij dit informatiecentrum een picknicktafel geplaatst.

Deze uitgebreide documentatie geeft u een beeld van wat wij in gedachten hebben en hoe we dit graag zouden verwezenlijken in Lithoijen.

Wandelkaart bijen- en insectenlint

Bij de informatiestand komen aaneensluitend drie aangesloten panelen te staan met daarop drie informatieborden. Deze informatieborden bestaan uit: een wandelkaart, een gedicht over de bij en voor de kinderen een bord over de natuur. De wandelkaart is 130 cm breed en 80 cm hoog. Op de wandelkaart staat een QR-code zodat de kaart gescand kan worden om de route te wandelen.
Houdt er wel rekening mee dat de wandelroute over de Lithoijense Maasdijk momenteel niet toegankelijk is vanwege dijkverzwaring!

Informatiebord over de natuur

Het informatiebord voor de kinderen over de natuur wordt geplaatst op het linker paneel. Dit informatiebord is 150 cm breed en 80 cm hoog.

Paneel met gedicht

Dit paneel over de bij is 60 cm breed en 80 cm hoog en komt op het middelste van de drie panelen. Het gedicht over de bij is geschreven door dichter Pieter de Laat op verzoek van Frans Heeren. Pieter de Laat is geboren en getogen in Lithoijen en woont sinds enkele jaren in Oss. Pieter heeft meerdere gedichtenbundels uitgegeven over verschillende onderwerpen. Bekend is de bundel "Een dorp aan de Maas" met gedichten over Lithoijen. Ook heeft hij tijdens de fototentoonstelling "Lithoijense Bruidsparen" in Lithoijen 32 gedichten geschreven over het huwelijk.

Tonnie van Hooff



Groep Kessel

In de afgelopen maanden is het vakantieperiode geweest met ook heel veel mooi weer, althans heel veel warm weer. Dat alles heeft zijn weerslag gehad op de uit te voeren werkzaamheden in de Kesselsewaard , maar ook elders in ons werkgebied. Veel werkdagen zijn niet doorgegaan, omdat eenvoudigweg de temperatuur ruim boven de 30 graden lag. Toch is er nog wel wat werk verricht o.a. zijn paden weer begaanbaar gemaakt (mede ook naar aanleiding van een verzoek van de visvereniging Lith) en ontdaan van overhangende takken en is het raster hersteld omdat er een hele grote oude wilg omgewaaid was door een van de zomerstormen. Al met al zijn we dus toch nog aardig aan de slag geweest.

Voorbereiding op pilot

Ook hebben we samen met Servaas van Hees, van de gemeente Oss, en onze eigen Jan de Graaf door het gebied gelopen ter voorbereiding op de pilot die uitgevoerd gaat worden in de Kesselsewaard naar aanleiding van alle gesprekken die gevoerd zijn tussen de gemeente en SLO. We hopen in goed overleg tot een werkbare opzet te komen die recht doet aan enerzijds onze wensen om als zelfsturend team in onze gebieden aan de slag te kunnen blijven en anderzijds om te voldoen aan de eisen die vanuit de gemeente gesteld worden. We gaan het zien, maar er is goede hoop op een werkbare oplossing. Daartoe zullen de twee partijen beide wat moeten geven en nemen.
Door alle perikelen van het laatste jaar heeft echter wel onze motivatie wat geleden. We vertrouwen erop dat dat weer goed komt.

Continuïteit aantal vrijwilligers

Waar we ook als groep over gesproken hebben is onze eigen continuïteit qua aantal vrijwilligers. Onze groep is niet heel groot, zo tussen de 10 à 15 vrijwilligers. En dat geeft op sommige werkdagen, in relatie tot het uit te voeren werk, soms wat onevenwichtigheid. Het idee is opgevat om actief in Kessel en directe omgeving eens te kijken of we de groep vrijwilligers wat kunnen uitbreiden met enthousiaste mede-dorpsgenoten die zich ook actief willen inzetten voor het behoud van de prachtige natuur in Kessel en de Kesselsewaard, inclusief het Soldatenwiel en onze andere werkplekken. Daartoe is het plan opgepakt om via de plaatselijke bladen in Maren- Kessel bekendheid te geven aan onze activiteiten en een oproep te doen ter uitbreiding van onze groep. We zijn benieuwd wie we daaruit kunnen rekruteren.
We houden jullie op de hoogte.

Thijs Meulemans



Oude omgewaaide wilg in de Kesselsewaard
(Foto: Thijs Meulemans)

De Koornbeemd b.v.
Cultuur- en Civieltechnische werken
Langendonkweg 11b 5345 HR OSS www.dekoornbeemd.nl

Henk de Wit 80

De vleermuiskenner bij uitstek is toch wel Henk de Wit van de vleermuiswerkgroep. Henk werd onlangs 80. Als cadeau voor de geweldige samenwerking, welke wij met Henk hebben, is in onze timmerwerkplaats deze speciale vleermuiskast op paal geplaatst in Henk z'n eigen natuurbosje in Nuland. Overigens is deze kast gemaakt door Luus Hendriks, compliment Luus, vakwerk!!

Tonnie van Hooff



Voortgang project meanderende Maas

Veel lezers van onze Nieuwsbrief hebben waarschijnlijk afgelopen jaar kennis gemaakt met de werkzaamheden aan de Maasdijk tussen Ravenstein en Lith.
Gigantisch project uitgevoerd door Bos Kalis in opdracht van Waterschap Aa en Maas. Ook vroeger werd er aan de dijk gewerkt, het Waterschap heette toen nog Waterschap de Maaskant, en samen met bewoners uit aanliggende dorpen en een lokale aannemer werd toen de veiligheid van de dijk in de gaten gehouden.
Maar in 1946 werd de Maasdijk tussen Neerlangel en Demen ook voor het eerst geasfalteerd. Dat had natuurlijk te maken met een groeiend aantal auto's en tractoren, maar zeker ook met de sluiting van de Beerse Overlaat eind 1941. Daardoor kon na de oorlog een begin worden gemaakt met de herinrichting van het overlaatgebied. Hier konden nu overal boerderijen worden gebouwd en goede wegen aangelegd, ook op de Maasdijk. En daarmee zijn we dus toe aan de asfalteerders!

De helden van toen en hun machines zijn prachtig in beeld gebracht op bijgaande foto's.



Neerlangel. Demen. Vervolg van asfaltwerkzaamheden uit 1946. Leuk om namen te herkennen want die zijn meestal niet te vinden in het archief. Onder: v.l.n.r. 1. Janus van Breda, kantonnier,
2. G. Seelen, 3-4 gebr. Tiemesse, 5. E. Evers, 6. Bertus Adriaans, 7. M. van Tongeren, 8. Piet de Vocht met hondje, 9. J. van Dieten. Boven: v.l.n.r. 1. Grad Roelofs, 2. met schop, J. Manders,
3. Lennard van Dieten, 4. met bezem?, 5. Driek van Dieten kantonnier, 6. Marinus van Dieten,
7-8? de jongen ongeveer in het midden is The van de Heuvel, zoon van Lennard van de Heuvel uit Demen.
Geert Kersten

Tonnie van Hooff en Henk Buijks



Landschapselementen brengen leven terug in buitengebied

Het buitengebied is veranderd. Percelen zijn groter geworden, hagen zijn verdwenen en daarmee is het landschap opener en eenvormiger geworden. Daarmee gingen natuurwaarden, beschutting en herkenbaarheid verloren. Daarom groeit de aandacht voor landschapselementen, zoals heggen, struweelhagen, knotbomen, solitaire bomen en kruidenrijke randen.

Deze elementen lijken klein, maar samen maken ze een groot verschil. Ze vormen groene linten, verbinden natuurplekken met elkaar en bieden voedsel, beschutting en nestgelegenheid aan dieren. Voor Orbis raakt dit de kern van gebiedsontwikkeling: plannen maken die buiten zichtbaar verschil maken.

Waarom landschapselementen nodig zijn

Heggen, bomen en bloemrijke randen horen van oudsher bij het Brabantse en Gelderse buitengebied. Door schaalvergroting, ruilverkaveling en veranderend grondgebruik zijn veel elementen verdwenen. Daarmee verloor het landschap een deel van zijn kleinschalige karakter en ecologische netwerk.

Met herstel brengen we variatie terug. Vogels broeden en foerageren in heggen, kleine zoogdieren vinden er dekking en vleermuizen gebruiken lijnvormige elementen als vliegroute. Insecten profiteren van bloesem, dood hout en de strooisellaag. Beplanting houdt bovendien water vast, beperkt afspoeling, verbetert de bodem en zorgt voor schaduw en verkoeling.

Robuust groen netwerk

De grootste winst ontstaat door samenhang. Een losse boom of haag heeft waarde, maar een netwerk van hagen, bomen en kruidenrijke randen levert meer op. Soorten kunnen zich verplaatsen, voedsel vinden en zich veilig voortplanten. Daarom kijkt Orbis naar het hele gebied. Waar liggen bestaande groenstructuren? Welke soorten komen al voor? Waar kunnen nieuwe elementen natuurgebieden, erven, bosranden, zandwegen en agrarische percelen verbinden? En hoe sluiten maatregelen aan bij de cultuurhistorie?

In Berghem en Keent versterken nieuwe heggen, struweelhagen, knotbomen en kruidenrijke randen het landschap. Ze sluiten aan op historische structuren en vergroten tegelijk het leefgebied van soorten als geelgors, kneu, patrijs, vleermuizen, das, bunzing en wezel.



Rol Orbis

Orbis brengt ideeën voor natuur en landschap naar de uitvoering. We onderzoeken waar landschapselementen het meeste effect hebben, werken maatregelen uit in een concreet beplantingsplan en stemmen soortenkeuze af op bodem, landschap en doelsoorten. Daarbij kijken we ook naar gebruik, beheer en draagvlak. Samen met Stichting Landschapsbeheer Oss zorgen we dat plannen landen in het veld. Orbis werkt plannen uit, ondersteunt communicatie en rapporteert over de voortgang. Landschapsbeheer Oss brengt uitvoeringskracht en lokale betrokkenheid in.

Van aanplant naar blijvende kwaliteit

Aanplanten is pas het begin. Jonge hagen en bomen moeten aanslaan, beschermd worden tegen vraat en op tijd worden gesnoeid of begeleid. Daarom nemen we beheer, nazorg en monitoring vanaf het begin mee. We kijken of de beplanting goed aanslaat, sturen bij waar dat nodig is en volgen hoe doelsoorten reageren op de maatregelen. Zo groeit een aanplantproject uit tot een blijvende kwaliteitsimpuls voor het landschap.

Bron: Hester Berns,
Adviseur groen, natuur en klimaat
Groenversneller

ORBIS

Stop niet met cultuurhistorisch hakhoutbeheer

In editie #223 van het vakblad "Natuur Bos Landschap" adviseert Meino Lumkes om verder afscheid te nemen van het cultuurhistorisch ingestoken hakhoutbeheer: 'Dit hakhoutbeheer wordt nog op enkele plekken toegepast, maar het is zeer kostbaar en het pakt ook minder goed uit voor de biodiversiteit. De keuze om toch op de oude manier te blijven beheren, moet daarom zorgvuldig gebeuren en er moeten goede redenen voor zijn.'

Een verontrustend advies, waarbij Lumkes in zijn onderbouwing enkele belangrijke zaken over het hoofd ziet. Men zou juist een heel goede reden moeten hebben om zomaar af te stappen van dit cultuurhistorisch beheer. Zeker in tijden met toenemende drukfactoren, zoals stikstof depositie en klimaatverandering, is het aan te bevelen om de enige stabiele factor – de cultuurhistorische wijze van beheer – voort te zetten. Dit heeft immers eeuwenlang soorten als struikheide, dalkruid, vossenbes, salomonszegel, sleutelbloem en verschillende varens en mossen in de benen gehouden. Helaas constateren we dat op veel plekken in Nederland het cultuurhistorisch beheer van houtwallen al decennia wordt verwaarloosd, met als gevolg dat onder andere de genoemde soorten steeds minder algemeen worden en uit ons landschap verdwijnen. Allereerst is het belangrijk op te merken dat Lumkes in het artikel het wallichaam niet ter sprake brengt. Bij de ontginning van woeste gronden, vanaf eind negentiende eeuw, moesten in ons natte land vooral greppels en sloten gegraven worden. De grond die daarbij vrijkwam, werd niet over grote afstanden versleept, maar ter plekke verwerkt in een wallichaam. Grond die dus niet gebruikt kon worden voor landbouw, maar wel voor (gerief)houtproductie. Om die reden werden verschillende gebruikshoutsoorten aangeplant. Op de wal vond hakhoutbeheer plaats om brandhout en hout voor onder meer gereedschapsstelen te oogsten. Overstaanders werden gespaard voor toekomstig bouwhout.

Het beheer van eens in de twintig jaar hout kappen, gecombineerd met de steile wal die snel uitloogt door regen, zorgde voor verschraling van het wallichaam. Dit resulteerde in een hoge ecologische rijkdom. De wal diende tevens als veekering en begrazing (die ook verschraling veroorzaakte) zorgde ervoor dat de walkanten niet dichtgroeiden en het microklimaat behouden bleef. Stoppen met beheer betekent dat houtwallen zullen verdwijnen en volgende generaties niet meer kunnen genieten van hun rijkdom. Een wal met enkel volgroeide bomen zal verzakken. Daarnaast erodeert een wallichaam langzaam. Daarom werden houtwallen eens in de circa vijftig jaar opgewald door de sloot uit te diepen en ze weer veekerend te krijgen. Het opwallen van houtwallen wordt steeds moeilijker naarmate het beheer verder wordt verwaarloosd en er enkel nog sprake is van een rij uitgegroeide bomen. Een ander veelvoorkomend fenomeen is dat door het stoppen van hakhoutbeheer en begrazing van het wallichaam, de struiken en bomen naast de wal gaan groeien. Zo verdwijnt de wal langzaam in een bos en met hem het bijzondere microklimaat en soorten die daarvan profiteren. Lumkes spreekt over de rijkdom aan kruiden en bosvegetatie van oude houtwallen die niet meer beheerd worden. Maar dat een oude houtwal in een bepaalde fase een hoge biodiversiteitswaarde kent, betekent niet dat deze biodiversiteit in de toekomst behouden blijft. In tegendeel: deze zal verdwijnen omdat de houtwal steeds verder in verval raakt en uiteindelijk helemaal verdwijnt.

Gertjan Sengers
Directeur Vereniging Nederlands Cultuurlandschap



Vervallen houtwal op zijn laatste benen.

Voor groene vrijwilligers: Plan Boom, bijscholing en ontmoeting

De Brabantse Milieufederatie (BMF) werkt nauw samen met andere groene organisaties in Brabant, zoals IVN Noord-Brabant en Brabants Landschap. Omdat zij ook veel met vrijwilligers werken zijn er soms projecten en activiteiten die weliswaar niet rechtstreeks door de BMF georganiseerd worden, maar die wij wel graag, in samenwerk met hen, bij jullie bekend maken. Voor de komende maanden zijn dat speciaal de volgende projecten en activiteiten:

Plan Boom
Heb jij een goed idee voor een bomenplantactiviteit voor jouw organisatie? En zoek je nog plantmateriaal daarvoor? Doe mee aan Plan Boom! Plan Boom heeft een ander jasje gekregen en wordt sinds enkele jaren volledig uitgevoerd door Brabants Landschap. Kijk hier voor de voorwaarden en lever je plan vóór 2 oktober in bij Brabants Landschap!

Expeditie Nieuwe Gezichten
Heeft jouw organisatie mooie plannen en projecten, maar willen jullie graag meer handvatten om daarbij de nodige vrijwilligers te vinden én te houden? Schrijf je dan in bij IVN Brabant voor Expeditie Nieuwe Gezichten voor vrijwilligers. In drie dagen, op 5 november en 3 december 2026 en 14 januari 2027, leer je hoe je je jouw organisatie toekomstbestendig maakt en hoe vrijwilligers zich bij jouw organisatie welkom en gemotiveerd (blijven) voelen. Hier vind je meer informatie over aanmelding en programma.

Natuurverbindersdag
Tenslotte: meld je ook alvast aan voor de Natuurverbindersdag op 22 januari 2027. Het wordt net als afgelopen jaar een informatieve dag vol inspiratie en verbinding voor Brabantse groene vrijwilligers. Deze keer is het thema Sociaal Groen. Ook hiervoor kun je je aanmelden bij IVN Brabant.

Marian Hulshof
Transitiemedewerker Landschappelijke Transitie & Circulaire transitie

natuur dichtbij huis
Brabants Landschap
Vind de groene regeling die bij jou past!

Natuur en biodiversiteit versterken

Goed nieuws voor Brabanders met groene plannen! Ben je boer of particulier met grond in het buitengebied? Denk aan een perceel of het erf rondom je woning. Dan zijn er kansen om natuur en biodiversiteit te versterken. Groenloket Brabant is er om jou te helpen bij het realiseren van jouw groene plannen.

Wil je bijvoorbeeld meer vogels en insecten lokken op je perceel of erf, of is er ruimte voor een poel, kruidenrijke akkerrand of houtwal? Wil je graag 'iets groens doen', maar weet je nog niet wat? Onze adviseurs bij het Groenloket helpen je graag verder met subsidiemogelijkheden, maken een ontwerp dat aansluit bij jouw wensen én de biodiversiteit versterkt en voorzien je van praktische tips voor de uitvoering. In deze nieuwsbrief lees je meer over de mogelijkheden in onze provincie.

Woon je binnen de bebouwde kom, maar wil ook jij graag iets doen voor meer insecten en vogels? Ook voor jou hebben we tips.
Wist je dat het najaar het perfecte moment is om buiten aan de slag te gaan?

Stimuleringsregeling Landschap 2.0
Wil je op jouw grond bijvoorbeeld een kruidenrijke akkerrand, poel of struweel aanleggen? Met de Stimuleringsregeling Landschap 2.0 is er budget beschikbaar voor afwaardering (of gedeeltelijke vergoeding van de waarde van de grond), aanleg en beheer. Zo kun jij op je akker een overhoekje inrichten, bestuivende insecten lokken op de randen of genieten van een vogelkoor op eigen grond.

- Je hebt grond in het buitengebied buiten het erf met een agrarische- of groenbestemming.
- Je hebt geen wettelijke verplichting om natuur aan te leggen.

Gratis advies aan huis

Bij de regeling is een gratis adviseur inbegrepen. Die komt aan huis bekijken wat jouw wensen en de mogelijkheden zijn en stelt de subsidieaanvraag op.
Wil je weten wat er mogelijk is op jouw grond?
Neem contact op met Groenloket Brabant. Medewerkers weten welke subsidieregelingen of andere (advies)mogelijkheden er zijn om jouw groene plannen te realiseren.
Ga naar de website, mail of bel 06-44772291.
Groenloket Brabant wordt uitgevoerd door Brabants Landschap in opdracht van de provincie Noord-Brabant.

www.groenloketbrabant.nl
info@groenloketbrabant.nl

Jakobskruiskruid bloeit en dat is top

Jakobskruiskruid zit nu op de top van zijn bloeitijd en dat is super! Veel insectensoorten maken dankbaar gebruik van jakobskruiskruid als voedselbron en waardplant en dát maakt de plant zeer waardevol voor de Nederlandse biodiversiteit. Ook al staat de plantensoort bij houders van koeien en paarden in een minder gunstig daglicht, met goed grasland- en bermbeheer valt er veel te winnen.

In verschillende biotopen zijn ’s zomers relatief weinig bloeiende planten te vinden. Denk hierbij aan verdroogde dan wel begraasde of kort gemaaide graslanden en bermen. Tussen de goudgele sprieten van de grassen of kort begraasde bruine stompjes steken de gele bloeiwijzen van jakobskruiskruid (*Jacobaea vulgaris* subsp. *vulgaris*) als een oase voor insecten boven de vegetatie uit. In de bloeitijd van jakobskruiskruid, van juni tot september, maken veel insecten dankbaar gebruik van deze plant.

Jakobskruiskruid als noodzakelijke voedselbron

Van 150 verschillende soorten insecten, waaronder vele tientallen bijen, zweefvliegen en vliegen, is bekend dat zij foerageren op jakobskruiskruid. De helft van alle Nederlandse vlinders is op jakobskruiskruid waargenomen. De insecten halen hier nectar en stuifmeel. 77 soorten insecten zijn zelfs zeer afhankelijk van de plant. Dat betekent dat als jakobskruiskruid er niet meer zou zijn, een deel van deze 77 soorten ook zou verdwijnen.

Jakobskruiskruid als waardplant

Daarnaast zijn er 40 insectensoorten die jakobskruiskruid gebruiken als waardplant. Zij zetten bijvoorbeeld hun eitjes af in de bloemen, bladeren, stengel of wortels en leven als rups of larve van de plant. De bekendste is de jakobsvlinder met de roodzwarte vleugels. De rupsen vallen erg op met hun knaloranje en zwarte strepen. Ze kunnen de plant compleet kaal eten. Alles bij elkaar opgeteld is jakobskruiskruid een zeer waardevolle plant voor de Nederlandse biodiversiteit.

Jakobskruiskruid als heet hangijzer

In verse vorm zullen paarden geen jakobskruiskruid eten, maar gedroogd in hooi herkennen ze de plant niet als giftig en vies. Het hooi van dit grasland kan dus niet gebruikt worden als veevoer (Bron: Esther Hegt)



Zo geliefd als jakobskruiskruid is bij vele insecten, zo gevreesd wordt de plant in de agrarische sector, en dan met name onder houders van koeien en paarden.

De plant bevat zogenaamde pyrrolizidine alkaloïden, die erg giftig zijn voor deze dieren en in mindere mate voor schapen en geiten. Vers smaakt jakobskruiskruid erg bitter en heeft een kenmerkende geur – koeien en paarden laten de plant staan. Maar gedroogd in hooi verdwijnen die typische smaak en geur en herkennen de dieren jakobskruiskruid niet meer als zodanig. Wanneer zij grote hoeveelheden jakobskruiskruid nuttigen, kunnen zij ziek worden of zelfs overlijden. Het is dan ook van belang dat koeien en paarden zo min mogelijk hooi met jakobskruiskruid krijgen voorgeschoteld. Dit laatste is een uitdaging, omdat de soort afgelopen decennia enorm is toegenomen als gevolg van grasland- en bermbeheer dat jakobskruiskruid bevordert. Ook klimaatverandering speelt een rol.

Ecologisch bermbeheer

Gelukkig is er met goed grasland- en bermbeheer veel te winnen. Download voor meer tips voor beter grasland- en bermbeheer de gratis Veldgids Ecologisch bermbeheer (pdf: 5,8 MB). Daarnaast laat recent onderzoek zien dat schapenbegrazing ook een oplossing kan zijn in het terugdringen van jakobskruiskruid-dominantie in een grasland.

Tekst: Leonie Tijsma, Constant Swinkels en Baudewijn Odé, FLORON
Beeld: Stef van Walsum (leadfoto: Jakobskruiskruid met roodbont heide-uiltje (*Anarta myrtilli*)); Baudewijn Odé; Esther Hegt



De (zebra)rups van de jakobsvlinder kan jakobskruiskruid helemaal kaal eten (bron: Baudewijn Odé)

Wandel- en fietstochten met IVN-natuurgids Vierde kwartaal 2026

Zondag 4 oktober – Natuurwandeling
5 landschappen op Herperduin
10:00-12:00 uur
Vertrek: parkeerplaats Bosweg, Koolwijk

Vrijdag 16 oktober – Natuurwandeling
zondag 18 oktober – Natuurwandeling
Op zoek naar paddenstoelen
Beide dagen: 10:00-12:00 uur
Vertrek: Benedictuslaan/Koningsweg, Oss.
Kom op de fiets!
Aanmelden: wandeling.ivnoss@gmail.com

Zaterdag 24 oktober – Avondnatuurwandeling
Wandeling in het donker, Nacht-van-de-Nacht
19:00-20:30 uur
Vertrek: parkeerplaats bij Natuurtheater Hoessenbosch, Berghem
Aanmelden: wandeling.ivnoss@gmail.com

Zondag 25 oktober – stiltewandeling
Dag van de stilte
13:00-14:30 uur
Vertrek: parkeerplaats begin Slabroekseweg, Schaijk, nabij ecoduct over de rijksweg

Zondag 8 november – Wandeling i.s.m. MGO
Natuur en historie in de stad
14:00-16:00 uur
Vertrek: Burchtplein, Oss

Zondag 27 december – Natuurwandeling
Oudejaarswandeling
10:00-12:00 uur
Vertrek: parkeerplaats Bosweg, Koolwijk

Thea Nijenhuis,
Coördinator IVN Natuurgidsen Oss

Dick Roza 93 jaar!



Dick Roza werd dinsdag 25 augustus 93 jaar.
Dick woont tegenwoordig in de Martinushof in Nuland.
Hier geniet hij samen met Rietje en enkele familieleden op het zonnige terras van een punt appeltaart.



Opsporen hoornaarnesten

Met de bijenvereniging zijn we bezig hoornaarnesten (geelpotige hoornaars of Aziatische hoornaars) op te sporen, en dat is een behoorlijk tijdrovend werk.
Echter ik heb al twee keer een geelpotig hoornaarnest gevonden door toevallig hoog in een boom te kijken.
Dus mijn idee is om natuurverenigingen te informeren. Dat zijn mensen die sowieso wat vaker hoog in een boom kijken.
Mijn vraag is, mochten jullie een nest zien, zouden jullie dit s.v.p. per email kunnen melden aan voorzitter@bijen-verenigingoss.nl.
En mochten jullie willen helpen met zoeken, dan kan dat het beste door tijdens een wandelingetje in de bomen te kijken.
Nesten kunnen in heggen zitten, maar ze kunnen ook tot 30 meter hoog zitten. Ze zijn vrij makkelijk te herken-nen, want ze zijn zo groot als een skippybal.

Tim van Grinsven
Voorzitter Bijenvereniging Oss

Rectificatie Nieuwsbrief Juni 2026

Artikel Ommetje Keent, pagina 15, onderaan:
"Hans Hamersma" moet zijn:
"Bron: Ommetje Keent op www.trefhetinoss.nl"

Communicatie van Mail naar Whatsapp

Zoals je weet communiceren we op dit moment vooral via e-mail. We merken alleen dat we niet iedereen op deze manier goed bereiken en dat het beheer van de communicatie nu bij één persoon ligt. Daarom stappen we binnenkort over op een WhatsApp Community, met meerdere beheerders, zodat berichten je sneller en zekerder bereiken.

Wat betekent dit voor jou?
Je wordt binnenkort toegevoegd aan de WhatsApp-groep van jouw eigen werkgroep. We hebben het dan over een van de volgende werkgroepen:

- Landschapsgroep Tolstraat
- Tuingroep Landerij VanTosse
- Groep Kessel
- Groep Lithoijen
- Groep Maasdonk
- Groep Arboretum

➢ Deze werkgroepen worden alleen gebruikt om informatie te versturen vanuit de werkleiding, hier kun je zelf niet in posten, dat is puur om je te informeren.

➢ Wil je op een bericht reageren dan kan dat rechtstreeks naar een van de werkleiders.

➢ Daarnaast kom je automatisch in de algemene 'aankondigingen'-groep van de community terecht, waar we belangrijke mededelingen delen voor alle vrijwilligers. Ook hier kun je zelf niet in posten, dat is puur om je te informeren.

Wanneer gebeurt dit?
Vanaf 15 oktober gaan we iedereen toevoegen aan de verschillende groepen. Heb je geen Whatsapp of wil je liever niet meedoen, laat dit dan ***voor 1 oktober*** weten via een reactie op deze e-mail of telefonisch bij mij. Doe je niets, dan gaan we ervan uit dat we je mogen toevoegen.
Weet je niet zeker of wij het **juiste mobiele nummer** van je hebben? Stuur dit dan gerust even door, dan zorgen we dat het nummer klopt.

De overstap gaat overigens niet van de ene op de andere dag: we blijven voorlopig ook nog even mailen, zodat niemand iets mist tijdens de overgang.
Heb je vragen over hoe dit werkt? Neem gerust contact op, we helpen je graag op weg.

Met vriendelijke groet,
Tonnie van Hooff
06-37456820

Global Goals: een betere wereld begint bij Oss zelf



Global Goals is één van de vaste bewoners van Het Warenhuis. Het Warenhuis is opgezet als een gezamenlijke plek waar verschillende culturele, educatieve en maatschappelijke organisaties onder één dak samenwerken. Global Goals Oss gebruikt Het Warenhuis als uitvalsbasis voor activiteiten. Zo organiseerden wij er zogenoemde *Ontmoetingen*, bijvoorbeeld de bijeenkomst over 72 uur zonder stroom in april 2026. Ook vinden er activiteiten rond armoede, eenzaamheid, gezondheid en welzijn plaats.
September 2026 staat in het Warenhuis in het teken van eenzaamheid. Wij denken dat het juist samen ondernemen van activiteiten, het kunnen leveren van een maatschappelijke bijdrage of gewoon met elkaar aan de koffie af en toe, belangrijk is om eenzaamheid aan te pakken.
Global Goals Oss is van mening dat Landschapsbeheer Oss, met alle vrijwilligers, hierin een wezenlijke rol vervult.
Daarom is Landschapsbeheer Oss als ambassadeur opgenomen bij Goal 3: "Goede gezondheid en welzijn". De redenering is dat samen buiten werken, natuur beleven, bewegen en elkaar ontmoeten bijdragen aan welzijn en een gezonde leefomgeving.

Andere raakvlakken:

- De activiteiten van Landschapsbeheer raken daarnaast rechtstreeks aan Goal 13 (Klimaatactie), Goal 15 (Leven op het land) en indirect aan doelen rond sociale samenhang en duurzame gemeenschappen.

- Beide organisaties zijn bovendien onderdeel van het bredere Osse netwerk rond natuur, biodiversiteit, klimaat en een gezonde leefomgeving. Zo werken Landschapsbeheer, IVN Oss en andere partijen samen aan biodiversiteitsherstel.

Kort gezegd: Global Goals Oss is de paraplu van de duurzame ontwikkelingsdoelen; Landschapsbeheer Oss is één van de lokale organisaties die die doelen in de praktijk brengt — vooral via natuurbeheer, biodiversiteit, bewegen, vrijwilligerswerk en een gezonde leefomgeving. Wij bieden Landschapsbeheer Oss graag een platform.

Namens Global Goals Oss
Marian Wagemakers

FAIRTRADE GEMEENTE

GLOBAL GOALS OSS

Vacature: Vrijwilliger werkleider, werkvoorbereider Landschapsbeheer Oss

Functiebeschrijving
In samenwerking met collega's, vrijwilliger werkleiders, wordt het werk voorbereid en verdeeld over de vrijwilligers werkdagen (1 - 3x per week).

Het werk bestaat o.a. uit het periodiek onderhoud van een 50-tal kleine natuurterreinen in het buitengebied van de gemeente Oss. Daarvoor zijn middelen en materialen beschikbaar en wordt er gewerkt vanuit ons onderkomen aan de Tolstraat te Oss.

Uit een totaal van +/- 200 vrijwilligers worden wekelijks mensen uitgenodigd om deel te nemen aan de onderhoudswerkzaamheden op locatie. Vooraf wordt via de mail gecommuniceerd, aan alle vrijwilligers, waar die week wat gedaan wordt. De opkomst voor die dagen ligt tussen de 10 tot 25 deelnemers per dag.

Je vervult daarbij, met je vakkennis en mensenkennis, de rol van gids in de uitvoering van het werk in de natuur.

Verantwoordelijkheden
De uitvoering van het werk vindt plaats met inachtneming van veiligheidseisen zoals die ook in het vrije bedrijf gelden. Daarnaast wordt ook gewerkt volgens de "gedragscode soortenbescherming natuur". Vaak wordt er vooraf aan het werk in de natuur een Flora Fauna Check gedaan door een van onze deskundigen. De daarvan afgeleide werkinstructie vindt plaats bij de start van het werk. Deze helpt je bij de uitleg van het gewenste onderhoud van het natuurterrein.

Kwalificaties
Bekend zijn met het werk in de natuur, kennis van planten en fauna, enthousiaste houding, samenwerken met onze vrijwilligers een uitdaging vinden. Dit zijn 'skills' die je helpen om bij ons een mooie invulling te vinden voor je vrije tijd. Of je nu gepensioneerd bent of korter bent gaan werken maakt niet uit. Het is een baan die veel voldoening geeft en die je samenbrengt.

Soort baan
Vrijwilliger parttime actief in overleg.

Contact
Heb je interesse, neem dan contact op met Jan de Graaf 06-37735805.

Landschapsbeheer Oss

Fotocollage



Herstel zwaluwenwand bij de Geffense Plas



Foto van de Familie Schuurmans, die nabij het Arboretum in Geffen woont.
Zij zijn dagelijks bezoeker van het bomenpark.



Werkzaamheden bij de Erfdijk in Herpen (foto: Anne-Marie Bollen)



Nabij Kesselseweg in Maren Kessel (foto: Anne-Marie Bollen)



Nabij het hopveld in Landerij VanTosse (foto: Anne-Marie Bollen)



Lange Del in Huisseling (foto: Anne-Marie Bollen)



Sluisje in Keent (foto: Anne-Marie Bollen)



Landerij VanTosse met groente en bloemen (foto: Anne-Marie Bollen)

Boer Spierings
Mens | Dier | Natuur

OPENINGSTIJDEN:

MAANDAG:	12:00 -18:00
DI T/M DO:	9:00 – 18:00
VRIJDAG:	9:00 – 20:00
ZATERDAG:	9:00 – 17:00

BEKIJK ONZE WEBSITE VOOR UPDATES!

Oijenseweg 284 | 0412 450 459 | info@boerspierings.nl

MUIFEL
BROUWERIJ
Zin in een Muifelproeverij?
Bezoek ons nieuwe proeflokaal op de Vikingenweg 5 in Oss.
Open op afspraak 06 - 4056 0581



www.muifelbrouwerij.nl

van Liempd
Tuin & Parkmachines
Weijen 77a 5388 HM Nistelrode
T. 0412- 61 10 04
E. info@vanliempdtuinenpark.nl

Tuin & Bosbouwmachines
Beregeningsmaterialen
Gereedschappen
Service & Reparatie

www.vanliempdtuinenpark.nl

DK
Nu ook op DONDERDAG
ZOTTE ZATERDAG
EXTRA* KORTING
OP DIESEL/BENZINE/LPG
(*Op basis van de DK brandstof adviesprijs. Deze korting vervangt de huidige korting)

Servicestation de Kock, Full-service tankstation aan de voorzijde. Self-service aan de achterzijde. 10L getankt, 2 euro korting op een wasprogramma naar keuze.

HESCHEWEG 223 OSS

CHRISTIAN
chocolaterie · patisserie



Bijzonder smaakvol!



Terwaenen 28
5341 DG Oss

@ossetrotse
Christian Chocolaterie Patisserie

Werkgroep Landschapsbeheer Oss
Werkdagen en mededelingen

Werkschema

Basisgroep Tolstraat
Werkdagen elke dinsdag en vrijdag of zaterdag volgens onderstaand schema.

Oktober
zaterdag 3, vrijdag 9, vrijdag 16, vrijdag 23, vrijdag 30

November
zaterdag 7, vrijdag 13, vrijdag 20, vrijdag 27

December
zaterdag 5, vrijdag 11, vrijdag 18

Tuinvrijwilligers Landerij VanTosse
Elke maandag t/m donderdag tussen 09.00 en 12.00 uur

Vrijwilligers Kessel
Neem contact op met coördinator Thijs Meulemans

Vrijwilligers Lithoijen
Neem contact op met coördinator Frans Heeren

Vrijwilligers Maasdonk
Neem contact op met coördinator Rob Boumans

Vrijwilligers Arboretum Geffen
Neem contact op met coördinator Jos de Veer

Werktijden
De werktijd op de werkdagen is van 9:00-12:30 uur. Werklocatie en verzamelplaats worden tijdig per mail bekend gemaakt. Ook langere werktijden en extra werkdagen worden per mail doorgegeven.

Inlichtingen en aan- of afmeldingen
Inlichtingen en aan- of afmeldingen kunt u mailen naar Tonnie van Hooff: tvh@werkplaatsnlc.nl. U kunt hem ook bellen: 06-37456820 (ook tijdens de werkdagen).

Klusjesochtend
Iedere dinsdag klusjesochtend op onze Landschapswerf aan de Tolstraat 3, 5342 NH Oss tussen 9.00-12.00 uur. Telefoon 0412-474322.

De reguliere werkdagen in de maand zijn vanaf nu: zaterdag, vrijdag, vrijdag, vrijdag en elke week dus ook op de dinsdag en altijd klusjesdag op donderdag.



Testteam bankje uit onze timmerwerkplaats (foto Tonnie van Hooff)

Mutaties Vrijwilligersgroep

Nieuwe vrijwilligers
Ferdinand van der Aa uit Oss (Tuin)
Annelies Brekelmans uit Heesch (Tuin)
Grad Baijens uit Lith
Nick Martens uit Oss

Vijwilligers uitgeschreven
Johan van Alem uit Oss (Tuin)
Bob Gruijters, Erp (Tuin)
Ingrid Broeder uit Tilburg
Ton Eikenaar uit Maren-Kessel
Teus de Groot uit Heesch
Frank van den Hout uit Heesch

Actueel bestand

Groep Oss	143
Groep Maasdonk	23
Groep Kessel	13
Groep Arboretum	12
Groep Lithoijen	21
Totaal	212

Henk van den Oever



Grad



Nick

Donderdag klussendag

4 à 5 vrijwilligers komen op donderdag naar de Tolstraat om een karwei af te werken, bijvoorbeeld de brug op Lange Del. Voor wie de werkdagen op dinsdag of vrijdag niet zo goed uitkomt: je kunt er ook voor kiezen om op donderdag te komen. Zo kan er wellicht een vast groepje "donderdag-klussenteam" ontstaan. Het is maar een idee.

Tonnie van Hooff



Brug op Lange Del wordt op een donderdag met een klein vast groepje afgewerkt. (foto: Joost van Grinsven)